

HYKS:n nuorisopsykiatria

Helsingiläisiä nuoria on vuoden 2012 aikana hoidettu HYKS Nuorisopsykiatrian Avohoidon klinikassa, Osastohoidon klinikassa ja Eri-tyispalvelujen klinikassa. HYKS Nuorisopsykiatrialla toteutettiin organisaatiomuutos siten, että vuoden 2012 alusta aikaisempien Helsingin, Jorvin, Peijaksen ja Keskitettyjen palveluiden klinikoiden tilalla ovat toimineet Avohoidon, Osastohoidon ja Eri-tyispalveluiden klinikat. Liitteestä 1, käy ilmi HYKS Nuorisopsykiatrian uusi organisaatiokaavio. Johtuen laajasta organisaatiomuutoksesta raportin luvut vuoden 2012 osalta eivät ole kaikin osin vertailukelpoisia edellisten vuosien lukuihin. HUS:n tietojärjestelmiä on niinkään uudistettu, mistä johtuen tässä raportissa esiintyvät luvut eroavat joiltain osin edellisten vuosien raporttien luvuista.

Avohoidon klinikka

Nuorisopsykiatriisiin palveluihin ohjataan 13–17 vuoden ikäisiä nuoria. Nuorisopsykiatrisen hoidon tarvetta arvioitaessa noudatetaan kansallisia yhtenäisiä kiireettömän hoidon perusteita. Nuorisopsykiatriseen arvioon hyväksyttiin myös muiden ammattihenkilöiden kuin lääkärin laatimia lähetteitä 1.4.2012 saakka, jolloin HYKS Nuorisopsykiatria alkoi noudattaa muiden erikoisalojen tavoin lääkärinlähetekäytäntöä.

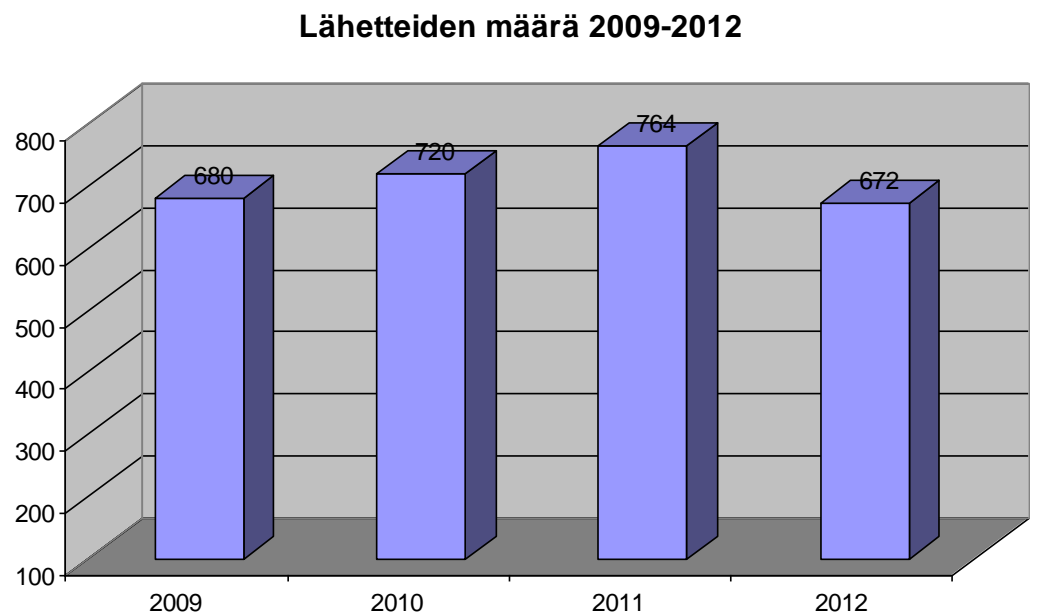
Ei-kiireelliset avohoidon lähetteet ovat ohjautuneet Helsingin klinikan aluepoliklinikoille 29.2.2012 saakka, ensisijaisesti suurpiirijaon perusteella. 1.3.2012 aloitti Dagmarinkadun nuorisopsykiatrian poliklinikan tiloissa toimintansa Helsingin tutkimus-, arviointi- ja kriisipoliklinikka (jatkossa TAK -poliklinikka). Helsingin alueen hoitopoliklinikkoina ovat jatkaneet Itäkeskuksen ja Malmin nuorisopsykiatrian poliklinikat. Kaikki nuorisopsykiatriaan tulevat lähetteet tulevat TAK -poliklinikalle, jossa suoritetaan tarvittavat tutkimukset psykiatrisen diagnoosin ja kansallisten yhtenäisten kiireettömän hoidon kriteerien täyttymisen selvittämiseksi ja alustavan nuorisopsykiatrisen hoitosuunnitelman laatimiseksi. TAK -poliklinikan tutkimuksen jälkeen nuori ohjataan joko nuorisopsykiatrian hoitopoliklinikalle tai muuhun soveltuvaan hoitopaikkaan. Nuoren hoito voidaan myös palauttaa lähettävälle taholle, mikäli tarvittava hoito suositellaan toteutettavaksi perustasolla tässä yhteydessä annettavan hoitosuosituksen tukemana.

Helsingiläisistä tehtiin nuorisopsykiatriseen avohoitoon vuonna 2012 yhteensä 870 lähetettä. näistä ulkoisia lähetteitä (varsinaisia hoitotakuulähetteitä) oli 672 ja sisäisiä (muista HUS -alueen erikoissairaanhoidon yksiköistä) 198 kpl. Verrattuna muihin HYKS:n jäsenkuntiin nuorisopsykiatrian lähetteiden asukaslukuun suhteutettu määrä on Helsingissä edelleen hieman keskiarvoa alempi (Taulukko 1).

Lähetteen lkm / 1000 asukasta	
049 ESPOO	1,3
091 HELSINKI	1,1
092 VANTAA	1,6
235 KAUNIAINEN	0,5
245 KERAVA	1,4
257 KIRKKONUMMI	1,3
Yhteensä	1,3

Taulukko 1. Nuorisopsykiatristen lähetteen kunnan asukaslukuun suhteutettu määrä HYKS-alueella.

Kuva 1.

Helsingin aluepoliklinikoille saapuneet lähetteen 2009-2012

Helsingin kaupungin lähettäjätahoista suurimmat olivat terveyskeskus (488 lähetettä), sosiaalivirasto (67 lähetettä), yksityissektori (59 lähetettä) ja opetusvirasto (23 lähetettä), ks. kuva 2. Verrattuna edellisten vuosien vastaaviin lukuihin, on terveyskeskuksen osuus lähettäjäna edelleen hieman kasvanut ja muiden tahojen osuus vähentynyt. Tämä muutos johtunee suurelta osin siirtymisestä lääkäriin lähetepakkoon. Terveyskeskuksen lähetteenistä yli puolet tuli koulu-terveydenhuollon puolelta.

Kuva 2. Lähettäjätahot Helsingissä 2012

Helsingiläisten lähettävät tahot 2012

- 1=Terveyskeskus 73 %
- 2=sosiaalivirasto 10 %
- 3=yksityissektori 9 %
- 4=opetusvirasto 3 %
- 5=muut 5 %

Nuorisopsykiatrian hallintomuutoksen johdosta avohoitotoiminta jakautuu TAK -poliklinikoiden suorittamiin tutkimusjaksoihin ja konsultaatioihin ja hoitopoliklinikoilla toteutettaviin hoitokausiin. Tästä työnjakomuutoksesta ja siihen liittyvistä henkilöstömäärän muutoksista johtuen eivät vuoden 2012 toimintaluvut ole vertailukelpoisia aiempien vuosien toimintalukuihin. Hoitopoliklinikoilla tuotettujen maksullisten suoritteiden määrä vuonna 2012 oli 12410 ja TAK -poliklinikalla toteutettujen maksullisten suoritteiden määrä oli 3848. Kaikkien näiden poliklinikoiden yhteenlaskettu käyntimäärä (16258) on alhaisempi kuin edellisenä vuonna (18522). Käyntimäärän väheneminen johtuu siitä, että TAK -poliklinikalla pyritään suorittamaan tutkimusjakso mahdollisimman nopeasti ja siten, että samalla

kertaa tavataan sekä nuorta, hänen vanhempiaan että muuta lähiverkostoa. Tämä johtaa lisäkäyntien ja muiden enemmän aikaa vievien käyntien osuuden kasvamiseen, mutta pienentää käyntien kokonaismäärää. Avohoidossa olevia helsinkiläisiä nuoria on ollut vuoden 2012 aikana hoitopoliklinikoilla keskimäärin n 1000 kunakin laskenta-ajankohtana. Kotikäyntien määrä on laskenut vuoden 2012 aikana johtuen panostuksesta siihen, että vuoden 2012 ensisijaiseksi tavoitteeksi asetettiin terveydenhuoltolain säätämien tutkimukseen ja hoitoon pääsyn määräaikaisten toteutuminen. Tähän tavoitteeseen myös päästiin vuoden aikana. Peruuttamattomien poisjääntien osuus on ollut keskimäärin 13% (vuonna 2011 15%), vaihteluväli yksiköittäin oli 6-21%). Kun edelliseen lisätään perutut käynnit, joihin ei ole ehditty saada korvaavaa potilaskäyntiä, on käyttämättömien vastaanottoaikojen osuus edelleen varsin korkea, joskin alhaisempi kuin edellisenä vuonna (vuonna 2012 19%, vuonna 2011 yli 20%).

Poliklinikoiden henkilöstöresurssit ovat vuoden aikana lisääntyneet, lisäys on ohjautunut pääosin nimenomaan nuorisopsykiatrisia tutkimusjaksoja ja konsultaatiotyötä toteuttavalle TAK -poliklinikalle. Lääkärivakanssien täyttöaste on vaihdellut vuoden mittaan. Tavallisia avohoitopotilaiden diagnooseja olivat erilaiset masennustilat, ahdistuneisuushäiriöt sekä eri tyyppiset käytös- ja tunnehäiriöt, mm. aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö.

HYKS nuorisopsykiatrian oman toiminnan lisäksi ostettiin vuonna 2012 ostopalvelupsykoterapioita yhteensä 115 helsinkiläiselle nuorelle (v. 2011 164).

Vuoden 2012 aikana jonotusajat aluepoliklinikoille ja III/2012 jälkeen TAK -poliklinikalle lyhenivät edelleen. Tammikuussa 2012 Helsingin klinikan aluepoliklinikoille odotti aikaa ensikäynnille 101 nuorta (vuonna 2011: 133 nuorta) ja keskimääräinen jonotusaika oli 32 vrk (vuonna 2011:40 vrk). Vastaavasti joulukuussa jonottajia oli 63 (vuonna 2011: 120) ja odotusaika oli 23 vrk (vuonna 2011: 31vrk). Vuoden 2012 aikana toteutui asetettu tavoite ja hoidon tarpeen arviointi päästiin aloittamaan kolmen viikon sisällä lähetteen saapumisesta terveydenhuoltolain edellyttämällä tavalla.

	tammi.12	odotus vrk	joulu.12	odotus vrk
235 KAUNIAINEN	0	0	1	24
245 KERAVA	4	39	3	8
257 KIRKKONUMMI	0	0	1	9
049 ESPOO	27	29	11	16
091 HELSINKI	101	32	63	23
092 VANTAA	21	31	27	12

Taulukko 2. Nuorisopsykiatrian poliklinikoille jonottavien nuorten määrä vuoden 2012 alussa ("tammi.12") ja lopussa ("joulu.12") sekä keskimääräinen odotusaika ensikäynnille kunnittain.

Nuorisopsykiatrian vuoden 2012 aikana toteutetun uudistuksen tavoitteena on aikaistaa nuorten hoitoon pääsyä ja siten vähentää psyykkisten häiriöiden kroonistumista ja nuorten syrjäytymistä. Tähän pääsemiseksi on vahvistettu avohoitoa ja monipuolistettu toimintamuotoja. Nopeutetun hoidon tarpeen arvioinnin toteuttamiseksi avohoitoon on perustettu tutkimus-, arviointi- ja kriisipoliklinikat (TAK -poliklinikat) kullekin HYKS alueelle Helsinkiin, Peijakseen ja Jorviin. Näiden poliklinikoiden tehtäviin kuuluu hoidon tarpeen arvioinnin lisäksi perustason konsultointi. Kaikki nuorisopsykiatrian lähetteet päivystystilanteita lukuun ottamatta kulkevat TAK- poliklinikan kautta. Tarvittaessa voidaan nuoren tilanteen arviointi tehdä yhteistyössä perustason kanssa jalkautuen nuoren omaan kasvu- tai toimintaympäristöön. TAK -poliklinikoilla on myös mahdollisuus toteuttaa lyhyitä kriisihoitojaksoja. Lisäksi avohoitoon perustettiin vuonna 2012 intensiivisen avohoidon yksiköt Vantaalle ja Espooseen tiiviimpää avohoitoseurantaa edellyttäviä tapauksia ja tilanteita varten. Nämä yksiköt ovat myös helsinkiläisten nuorten käytettävissä ja helsinkiläisiä nuoria on ollut hoidettavana kummassakin yksikössä. Osaaminen ja lisähenkilöstö vahvistettuun avohoitoon on saatu nuorisopsykiatrian omista yksiköistä. Avohoidon ensisijaisuus on tärkeää myös siksi, ettei yhteys nuoren luonnolliseen elämympäristöön ja hänet tunteviin ammattihenkilöihin katkea nuorisopsykiatrisen tutkimus- ja hoitojakson aikana.

Yhteistyössä Helsingin eri hallintokuntien kanssa suunnitellaan nuorten mielenterveyspalvelujen järjestämistä hoitoketjujen, porrastuksen ja työnjaon kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Perustason ja erikoissairanhoidon väliin sijoitettavia ns. välimaaston palveluja, konsultaatiotoimintaa ja erilaisia lyhytkestoisia interventioita ollaan kehittämässä. HYKS nuorisopsykiatria on osallistunut aktiivisesti organisaatorajat ylittäviin Kaste -hankkeisiin, esimerkkinä Helsingissä vuoden 2012 lopulla erillisenä hankkeena loppuva Jeri-toiminta, jonka toimintamuotojen ottaminen HYKS nuorisopsykiatrian omaksi toiminnaksi on tällä hetkellä suunniteltavana.

Osastohoidon klinikka

HYKS Nuorisopsykiatrialla toteutettuun avohoitouudistukseen liittyen kaiken kaikkiaan HYKS nuorisopsykiatriassa toteutui kokovuorokausihoitopaikkojen vähentyminen yli 50%:lla 82:sta 40:een. Osastohoidon klinikassa vuodeosastohoitopaikat vähenivät vuoden 2012 aikana 47:stä 32:teen. Vuoden lopussa kaikki vuodeosastot keskitettiin Helsinkiin Psykiatriakeskuksen alueelle lukuun ottamatta Erytispalveluiden klinikkan Pasilassa sijaitsevaa 8-paikkaista Kuntoutusosasto Kipinää. Vuoden 2012 lopussa lopetti toimintansa erityispalveluiden klinikassa syömishäiriöpotilaille tarkoitettu osasto U1; 7 paikkaa. Kaikkiaan Psykiatriakeskukseen jäi vuoden lopussa / vuoden 2013 alkaessa yhteensä neljä osastoa, joista kaksi 8-paikkaista akuuttiosastoa (osastot B1 ja B4) sekä kaksi 8-paikkaista tutkimus- ja hoito-osastoa (osastot B2 ja B3). Kaikki osastot ovat olleet koko HYKS alueen nuorten käytössä.

Vuonna 2012 osastohoidon klinikassa oli hoidossa yhteensä 206 helsinkiläistä nuorta (vuonna 2011 200 nuorta). Akuuttiosastoilla on toteutettu pääsääntöisesti mielenterveystilain mukaisia tarkkailuarvioita ja lyhyitä hoidon arvioiteja. Keskimääräinen hoitoaika akuuttiosasto B1:llä 10 päivää ja osasto B4:lla 15 päivää (2011 molemmilla osastoilla 12 päivää). Tutkimus- ja hoito-osastotoilla on järjestetty perusteellisia noin neljän viikon pituisia tutkimusjaksoja, joihin on sisällytetty erityistyöntekijöiden tutkimukset sekä sairaalakouluarvio. Tyypillisiä tutkimus-, ja hoito-osastoilla hoidettavia nuoria ovat vakavasti masentuneet nuoret, joilla esiintyy itsetuhoista käyttäytymistä tai pitkäaikaisia kouluvaikeuksia. Keskimääräinen hoitoaika tutkimus- ja hoito-osastoilla oli vuoden 2012 aikana 37 päivää (2011 55 päivää). Helsinkiläisillä nuorilla oli yhteensä 4807 hoitopäivää osastohoidon klinikassa, missä on 29% vähentymistä vuoden 2011 hoitopäiviin verrattuna. Osastopaikkojen vähentymisestä huolimatta osastoille ei ollut koko vuoden aikana merkittäviä hoitonoja eikä myöskään ylipaikkatilanteita esiintynyt.

Osastopalveluja on ollut mahdollista ostaa Tammiharjun sairaalan ruotsinkielisestä yksiköstä. Vuoden 2012 aikana ostettiin yhteensä 224 hoitopäivää HYKS alueen nuorille. HYKS alueen nuorille ostettiin erityisen vaikeahoitoisten nuorten hoitoyksiköistä Tampereelta EVA yksiköstä ja Niuvanniemen sairaalasta vuoden 2012 aikana yhteensä 1325 hoitopäivää ja hoidossa oli yhteensä 6 helsinkiläistä nuorta. HUS avasi oman vaikeasti oireileville nuorille tarkoitetun 6-paikkaisen osaston Kellokosken sairaalaan syksyllä 2012. Kellokosken sairaalassa toteutui yhteensä 195 hoitopäivää HYKS alueen nuorille. Uusi yksikkö turvaa vaikeasti oireilevien nuorten hoidon lähellä perheitä ja luontaisia verkostoja. Tämän toivotaan lyhentävän hoitoaikoja ja vähentävän ostopalvelukustannuksia.

HYKS alueen nuorisopsykiatrilta on seurattu sitomisten ja hoidollisten kiinnipitojen määrää ja kestoajoja vuosittain. Hyks nuorisopsykiatria on osallistunut HUS ”Vaihtoehtoja pakolle” projektiin, jonka tavoitteena on vähentää kiinnipito- ja sitomistapahtumia 40% vuoteen 2015 mennessä. Vuoden 2012 sitomisten (34 tapausta) ja kiinnipitojen (3 tapausta) määrät osastoilla vähenivät selkeästi vuoden 2011 lukuihin (sitomiset 168, kiinnipidot 44) verrattuna.

Erityispalveluiden klinikka

Erityispalveluiden klinikassa hoidetaan koko HUS alueen nuoria. Siihen kuuluivat vuonna 2012 nuorten syömishäiriöyksikkö (poliklinikka, päivä- ja kokovuorokausiosasto), somaattisesti sairaiden nuorten poliklinikka, nuorisovastaanoton nuorisopsykiatrisen ryhmä ja konsultaatiotyöryhmä (konsultatiivisia yksiköjä Lastentautien klinikalle ja Jorvin ja Peijaksen lastenosastoille), nuorten päihdepsykiatrian poliklinikka, neuropsykiatrian poliklinikan nuorisopsykiatrisen työryhmä ja ruotsinkielisten poliklinikka. Lisäksi somaattisesti sairaiden nuorten poliklinikan yhteydessä tutkitaan ja hoidetaan alle 18-vuotiaita sukupuoli-identiteettihäiriöisiä ja seksuaalisesti hyväksikäytettyjä nuoria.

Vuoden 2012 lopussa HYKS nuorisopsykiatrian kuntoutustoiminta muuttui avohoitopainotteiseksi. Kaksi kolmesta kuntoutuksen kokovuorokautisesta viikko-osastosta lakkautettiin ja perustettiin kuntoutuspoliklinikka Kupoli Pasilaan. Niin ikään vuoden 2012 loppuessa nuorten erityispalveluiden klinikan syömishäiriötoiminnat yhdistettiin vuoden 2013 alussa aloittaneeseen HYKS Psykiatrian tulosityksikön Helsingin ja Vanhuspsykiatrian klinikkaryhmässä hallinnollisesti sijaitsevaan nuorten ja aikuisten syömishäiriöyksikköön.

Yhteensä kaikissa erityispalvelualueen yksiköissä oli vuoden 2012 aikana avohoidossa 794 helsinkiläistä nuorta. (71 % kokonaismäärästä). Avohoidon kokonaissuoritteiden määrä oli 6818. Erityispalveluiden klinikan osalta Helsingin kaupungin merkittävimmät lähete-
tahot olivat terveyskeskus ja kouluterveydenhuolto. Lastensuojelu oli nuorten päihdepsykiatrian poliklinikan keskeinen lähettäjä- ja yhteistyötaho.

Vuonna 2012 helsinkiläisten nuorten ensikäyntejä oli päihdepsykiatrian poliklinikalla 45, ja vuoden aikana yhteensä 151 potilasta sai 3153 hoidollista tapahtumaa. Vastaavasti somaattisessa työryhmässä toteutui 27 ensikäyntiä, ja yhteensä 326 potilasta sai 1959 hoitokäyntiä. Syömishäiriöpoliklinikalla toteutui 24 ensikäyntiä, vuoden aikana kaikkiaan 132:n nuoren saadessa 2589 erilaista hoitokäyntiä. Nuorison neuropsykiatrian poliklinikalla oli ensikäyntejä 17 ja 17 potilasta sai vuoden aikana yhteensä 372 käyntiä.

Erityispalveluiden klinikan ruotsinkielisellä poliklinikalla toteutui vuoden 2012 aikana yhteensä 14 helsinkiläisen nuoren ensikäyntiä, ja kaikkiaan vuoden aikana yhteensä 54:lle nuorelle toteutui 1030 hoitotapahtumaa.

Lisäksi helsinkiläisnuorten käytössä olivat alkuvuodesta 2012 Pasilassa kuntoutusyksikkö, johon kuuluvat kuntoutumisosasto ja -koti sekä Itäkeskuksen päiväosasto. Syksyllä 2012 aloitti toimintansa Pasilassa psykoosisairaille ja vaikeista neuropsykiatrisista häiriöistä kärsiville nuorille kuntoutuksellinen avohoitopoliklinikka Kupoli ja sen tukena vuodeosasto Kipinä. 121 helsinkiläistä nuorta oli näiden yksikköjen palveluiden piirissä.